

Aboriginer – andraklassens medborgare?

Etnisk diskriminering i ett multikulturellt samhälle

Abstract

Aboriginerna i Australien har sedan kolonialtiden blivit diskriminerade och har trots sitt relativt nyvunna medborgarskap inte blivit fullständigt upptagna i samhället. Vi undersöker i denna studie huruvida diskrimineringen av denna ursprungsbefolkning kan förstås utifrån delar av genusforskaren Nira Yuval-Davis medborgarskapsteori som förordar en flerskiftskonstruktion för att resonera kring medborgarskapet. I denna fallstudie tillämpar vi kvalitativ textanalys och gör en undersökning av hennes teori. Viktigt för Australiens sociala utveckling har den multikulturalistiska politiken varit. Den syftar till att skapa ett tolerant och öppet samhälle utan diskriminering genom att ta till vara på pluralismen i landet. Multikulturalismens påverkan i det australiska samhället går som en röd tråd genom uppsatsen. Vi undersöker medborgarskapet utifrån följande perspektiv: sociala rättigheter och sociala skillnader, aktivt/passivt medborgarskap och privat/offentlig sfär.

Vår slutsats är att Yuval-Davis medborgarskapsteori är rimlig i många avseenden och att den bidrar till en bättre förståelse av diskrimineringen av aboriginerna.

Nyckelord: aboriginer, ursprungsbefolkning, medborgarskap, multikulturalism och minoriteter.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1.1	Syfte och frågeställning	1
1.1.2	Medborgarskapsteori	2
Metod och material		3
1.1.3	Avgränsningar	5
1.1.4	Disposition	6
2	Aboriginernas medborgarskap	7
2.1	Historik	7
2.2	Medborgarskap	8
2.2.1	Medborgarskap och dess betydelse	8
2.2.2	Assimilering och multikulturalism	10
2.3	Politik och medborgarskap	11
2.3.1	Liberalism och republikanism	11
2.3.2	Australisk politik	12
2.4	Medborgarskapet i samhället	15
2.4.1	Sociala rättigheter och sociala skillnader	15
2.4.2	Den privata och den offentliga sfären	17
2.5	Aktivt medborgarskap i ett multikulturellt samhälle	18
2.5.1	Aktivt/passivt medborgarskap	18
2.5.2	Multikulturalismens baksida	19
3	Sammanfattning	21

1 Inledning

Australiens ursprungsbefolkning, aboriginerna, hade sedan urminnes tider bott och levt i denna stora kontinent och land, när britterna på sent 1700-tal koloniserade kontinenten. Aboriginernas liv kom för alltid att förändras. Rasism, utrotning och diskriminering har kantat hela deras historia sedan dess. Den australiska regeringen antog dock för ett antal år sedan en multikulturalistisk politik som inledde den pågående processen för att skapa ett mer tolerant samhälle och för att förbättra aboriginernas, och andra minoriteters, livssituation. Tyvärr är aboriginerna fortfarande ett marginaliserat folk med stora socioekonomiska problem.

Grunden till varför medborgarskap är en viktig fråga, ligger i det utanförskap som kan upplevas om man inte innehar ett fullvärdigt medborgarskap i ett land. Detta gäller både känslomässigt och praktiskt i fråga om vilka rättigheter en individ har i det landet. Medborgarskapet är en oerhört viktig fråga som påverkar individens roll i samhället men också vilka rättigheter och skyldigheter individen har. Det är som Nira Yuval-Davis menar, att medborgarskapet måste förstås ur flera dimensioner för att till fullo kunna inkludera alla människor tillhörande den aktuella nationsstaten. Så länge människor inte upplever sig som jämställda medborgare måste kampen mot diskrimineringen av människor ständigt förnyas och utvecklas.

1.1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med vår uppsats är undersöka hållbarheten i genusforskarens Nira Yuval-Davis medborgarskapsteori genom att applicera den på aboriginernas situation i Australien. Vi har valt att titta närmare på detta folk eftersom det fortfarande diskrimineras trots sitt medborgarskap.

Vår frågeställning: ”Hur kan Yuval-Davis medborgarskapsteori bidra till att skapa förståelse kring diskrimineringen av aboriginerna i Australien?”.

Aboriginerna som ursprungsbefolkning är på intet sätt unika i världen med att fortfarande inte ha samma status och rättigheter i realiteten som i teorin trots internationell och nationell lagstiftning, vilket för oss är obegripligt. Samerna i Sverige och indianerna i Nord- och Sydamerika är exempel bland många på andra ursprungsbefolkningar som diskrimineras. Valet av ursprungsbefolkning i vår granskning är baserat på att aboriginernas situation mer eller mindre tycks ha fallit i glömska i omvärlden. Förtrycket av aboriginerna i Australien omnämns nästintill aldrig i våra medier. Vårt eget intresse för dem väcktes när vi läste om Cathy Freeman, den framgångsrika aboriginiska idrottskvinnan som i OS 2000 i Sydney representerade Australien och aboriginerna och sprang med OS-facklan.

1.1.2 Medborgarskapsteori

Utifrån vår frågeställning behöver problematiken ses ur flera perspektiv, vilka Yuval-Davis tillhandahåller i sin teori om medborgarskap i boken *Gender & Nation*. Teorin hjälper oss att skapa förståelse för problemen kring medborgarskap och diskriminering, samtidigt som vi undersöker teorins hållbarhet.

Grunden i Yuval-Davis teori är baserad på TH Marshalls teori om medborgarskap som räknas som klassisk inom området (Yuval-Davis 1997:69-70). Det är därför viktigt att känna till hans definition av medborgarskapet och vad han anser är syftet med medborgarskapet. Han definierar medborgarskapet på följande sätt:

Medborgarskap är en ställning som tillkommer dem som är fullvärdiga medlemmar i en samhällsgemenskap. Alla som innehar denna ställning är jämlika med avseende på de rättigheter och plikter som är förknippade med ställningen i fråga. (1992:18, 43 citerad i Delanty 2002:38)

Marshalls teori grundas i kopplingen mellan medborgarskapet och sociala rättigheter. Marshall drog slutsatsen att det sociala medborgarskapet, som kom med den moderna välfärdsstaten, lindrade den sociala ojämlikheten orsakat av kapitalismen. Medborgarskap är på så vis, i dess kompletta form som socialt medborgarskap, ett sätt att minimera ojämlikhet (Delanty 2000:39).

Den vida definition av samhället ("community") som Marshall ger, möjliggör för Yuval-Davis att se medborgarskapet som flerdimensionellt (1997:70). Hon menar att medborgarskap har mer än enbart den formella, rättsliga betydelsen, utan att det även är ett koncept som sammanfattar relationen mellan individen och staten (1997:68). Yuval-Davis definierar staten som "a body of institutions which are centrally organized around the intentionality of control with a given apparatus of enforcement at its command or basis" (1997:80).

Även om Yuval-Davis sätter individen i relation till staten verkar hon dock främst framhålla individen i relation till samhället då Marshalls definition "konstruerar medborgaren som en medlem i samhället" (Yuval-Davis 1997:69). Samtidigt betonar hon vikten av staten som aktör, vari majoritetens värderingar är förankrade. Yuval-Davis menar att medborgarskapet enligt Marshalls definition inte enbart tillåter en multikulturell dimension, utan även frambringar en känsla av gemenskap och nationell identitet (ibid. 1997:70).

För att begreppet medborgarskap skall kunna förstås, måste det ses som en flerskiftskonstruktion som appliceras på olika nivåer av medborgarskapet, såsom lokal, nationell, och transnationell nivå (Yuval-Davis 1997:68). Yuval-Davis menar även att det viktigt att ta hänsyn till andra dimensioner för att korrekt kunna konstruera vad medborgarskapet är. Dessa är social uppdelning och social ställning gällande kön, klass, sexualitet och genus (ibid. 1997:72). Yuval-Davis definierar begreppet "medborgarskap" som "fullt medlemskap i samhället" (1997:116). Att vara medborgare i en stat kan innebära såväl formella som informella aspekter, men Yuval-Davis fokuserar på de informella banden, vilket vi också kommer att göra. De formella banden, rätten att bära landets pass och dylikt, handlar om att inkludera respektive exkludera individer från att få ett

medborgarskap i en *stat*. De informella banden handlar om relationen mellan individen och samhället, det vill säga huruvida en individ inkluderas respektive exkluderas i den *samhälleliga gemenskapen*. Både de formella och de informella banden kan alltså ha en inkluderande och en exkluderande logik (Yuval-Davis 1997:68). Graden av den upplevda gemenskapen kan sägas bestämma graden av medborgarskap i den informella samhällskontexten.

En viktig aspekt av Yuval-Davis medborgarskapsteori är hennes syn på multikulturalismen. Den representerar den mångsidighet som krävs för att kunna analysera medborgarskapet, inte minst i ett så mångkulturellt samhälle som Australien. Multikulturalism syftar till att värna om mångfalden av kulturer inom en stat och att institutionalisera etnisk och kulturell pluralism. Den syftar även till att strategiskt motarbeta rasism. Motsatsen till multikulturalismen är viljan att homogenisera samhället och assimilera de grupper som befinner sig utanför den stora hegemoniska samhällsgruppen. Yuval-Davis är dock kritisk till multikulturalismen som hon menar i alltför hög grad skyddar kollektivet och inte tar tillräckligt mycket hänsyn till individens rättigheter. Därför diskuteras i denna studie även multikulturalismens för- och nackdelar, samt dess effekter i Australien.

Tyvärr är Nira Yuval-Davis egen röst och teori tidvis svår att urskönja bland alla de inlånade synsätten från andra författare. Hon tydliggör sällan huruvida hon instämmer eller motsätter sig de resonemang som de andra författarna för. Yuval-Davis egna reflektioner är begränsade i diskussion om medborgarskap, vilket gör det svårt att fullt ut förstå hennes teori. Vi menar även att hon inte kommer fram till någon klar slutsats, utan påpekar främst vikten av att ta hänsyn till komplexiteten av uppbyggnaden av medborgarskapet och i samhället. Samtidigt leder mångfalden av teorier till en intressant diskussion i boken. Den belyser problematiken med medborgarskapet på ett insiktsfullt sätt, vilket ger läsaren en indikation på vidden av medborgarskapets betydelse.

Metod och material

För att besvara frågeställningen har vi valt att lägga upp studien som en fallstudie eftersom vi anser att frågeställningen kräver en djupgående undersökning som inte skulle vara möjlig i en flerfallsstudie (Esaiasson 2003:120; Landman 2003:231-232). Begränsningar i tid och omfång för studien har också påverkat valet av att endast använda en analysenhet. Vi är medvetna om att en fallstudie har sina begränsningar i form av möjligheter att göra generaliseringar i ett större sammanhang, men vi anser att vi med den kommer att ha de bästa förutsättningarna för att verkligen besvara vår frågeställning (Esaiasson 2003:97). Däremot strävar vi efter transparens som möjliggör det för andra att förstå vår studie och kunna göra en egen studie, men av en annan ursprungsbefolkning, och jämföra dessa (ibid. 2003:23).

I denna fallstudie används samhällsvetenskaplig kvalitativ textanalys av främst sekundära källor (Esaiasson 2003:233, 309; Landman 2003:19-20). Detta för att kunna undersöka Yuval-Davis teoretiska text i *Gender & Nation* och utröna

vad hennes medborgarskapsteori är bland alla de teoretiska resonemang hon lånat in och baserar sin egen teori på. Det är också nödvändigt för att kunna undersöka hennes förhållningssätt till medborgarskapet och dess problematik på ett så korrekt sätt som möjligt. Dessutom hjälper det oss att kartlägga och förstå hennes resonemang samt grundläggande ställningstagande och värderingar.

Vi skulle kunna ha använt oss av en annan teori för att beskriva problemen i Australien, exempelvis TH Marshalls medborgarskapsteori, men den skulle inte ha täckt in alla de aspekter och problem som uppkommit efter det han formulerat teorin. Det hermeneutiska förhållningssättet med studie av Yuval-Davis medborgarskapsteori riskerar att skapa ett subjektivt ställningstagande från vår sida som i sin tur skulle kunna påverka slutsatsen av studien. En mer positivistisk metod hade möjligtvis kunnat ge en annan slutsats och som eventuellt skulle kunna ses som mer objektiv (Esaiasson 2003:245). Med tanke på vår frågeställning, som undersöker det informella medborgarskapet, hade vi dock inte kunnat besvara vår frågeställning med denna metod på ett tillfredställande sätt. Trots vissa brister med den valda metoden, överväger dess fördelar de existerande riskerna och nackdelarna.

Själva undersökningen kommer att vara av empirisk och kvalitativt slag. I enlighet med frågeställningen där vi undersöker Nira Yuval-Davis medborgarskapsteori hållbarhet, är detta en teoriprovande uppsats (Esaiasson 2003:33). Vi är nyfikna på hur aboriginernas strukturella diskriminering skulle kunna förstås, och ett sätt att undersöka detta är genom att tillämpa en teoriprovande studie. Med den teoriprovande metoden kan den aktuella teorin tillsammans med ett empiriskt fall stärkas eller försvagas (ibid. 2003:40). Valet av just Yuval-Davis medborgarskapsteori grundar sig på att hon teoretiserar medborgarskap, multikulturalism och minoriteter som alla är relaterar till det empiriska fallet. Vi anser att teorin dessutom kan anses aktuell i dagens mångfacetterade värld med pluralistiska samhällen och globalisering.

På grundval av den valda metoden och fokuseringen på Nira Yuval-Davis teori om medborgarskap, kommer hennes bok *Gender & Nation* att vara vår huvudbok och utgångspunkt i studien. Vi har dock kompletterat hennes teori med några få inlägg från Gerard Delatys *Medborgarskap i globaliseringens tid* som vi anser stämmer överens med uppsatsen i stort. Dock kommer böcker som ger oss förståelse för och fakta om aboriginerna som folk och deras livssituation att användas.

Trots att Yuval-Davis i grunden fokuserar mest på genusfrågor, går samma tankesätt kring medborgarskap att applicera på andra grupper i samhället, som exempelvis en ursprungsbefolkning. Vi kommer att kritiskt granska Yuval-Davis teori när den appliceras på aboriginernas situation i Australien utifrån de maktförhållanden som råder och olika dimensioner av dessa, exempelvis privat/offentlig sfär och ett aktivt/passivt medborgarskap. Som röd tråd kommer vi hela tiden väva in de teoretiska aspekterna och applicera dem på händelser och på den rådande situationen i landet.

Vi är medvetna om vår begränsade kunskap om aboriginernas problematiska situation i Australien, hur det australiska samhället fungerar samt hur den politiska diskursen har varit, utan måste förlita oss på de källor vi valt att referera till. Vi

har försökt avhjälpa problem genom enbart använda oss av information som vi fått bekräftade i flertalet litteraturkällor. Dessa källor är i huvudsak kritiska till den förda politiken i Australien. Kritiken härleder författarna från fakta om bland annat aboriginernas situation och från den allmänna diskursen kring medborgarskap, multikulturalism, diskriminering och närliggande områden, i Australien. Vi har efter bästa förmåga försökt nyansera aspekterna av multikulturalism och medborgarskap, samt ta upp de relaterade problemen. Trots en strävan efter objektivitet i studien, är vi medvetna om att vårt intresse för mänskliga rättigheter och engagemang för de svaga i samhället kan ha satt en subjektiv prägel på undersökningen och slutsatsen.

På grund av den höga frekvensen av inlånade teorier i Yuval-Davis bok har vi varit tvungna att själva försöka urskilja och tolka hennes teori, vilket kan ha påverkat reliabiliteten något gällande teorianvändandet i vår studie (Esaiasson 2003:67-68). Validiteten anser vi vara god då vi kan dra slutsatsen att den aktuella teorin faktiskt skapar den förståelse för diskrimineringen av aboriginer, som vi avser undersöka (ibid. 2003:59,61).

I denna studie ligger fokus på Australiens ursprungsbefolkning, aboriginerna, men den multikulturalistiska politiken innefattar även landets övriga minoriteter, och därför har vi här valt att definiera begreppet minoritet. Vi definierar ”minoritet” i enlighet med Konventionen för medborgerliga och politiska rättigheter, som grupper av individer som är i minoritet till det övriga samhället. Exempelvis gäller detta olika religioner, raser, hudfärger, nationell eller social härkomst och sexualitet (Konventionssamling i mänskliga rättigheter och humanitärrätt, artikel 26, 2004).

Australien ursprungsbefolkning har två representativa grupper, aboriginer och Torres Straight Islanders. Vi kommer fortsättningsvis endast benämna dessa som ”aboriginer” för enkelhetens skull.

1.1.3 Avgränsningar

För att få en bättre kunna pröva Yuval-Davis medborgarskapsteori har vi valt att fokusera enbart på frågan om aboriginernas medborgarskap i Australien, vilket innebär att immigranternas situation inte kommer att uppmärksammas närmare. Dessa två grupper har historiskt sett inte behandlats homogent, vilket gör fokusering på *en* grupp mer lämplig (Vasta 1996:14). I och med att aboriginerna är Australiens ursprungsbefolkning kommer inte frågor rörande formella resehandlingar, uppehållstillstånd och dylikt heller att behandlas. Det är istället inom den informella sfären av medborgarskapet som vi kommer att diskutera inkludering och exkludering av aboriginerna.

Utifrån att vår fokus kommer att ligga på medborgarskap i fråga om etnicitet, kommer Yuval-Davis andra aspekter gällande medborgarskapet, såsom lokal, nationell, transnationell inte att problematiseras. Genusaspekten, som är Yuval-Davis huvudområde, kommer här enbart att beröras lätt.

1.1.4 Disposition

Kapitel 2 inleds med en kort, historisk bakgrund om aboriginerna och kolonisationen av Australien, samt hur ursprungsbefolkningen behandlats. Detta för att skapa en förståelse för detta folks erfarenheter, samt för att förstå varför de än i dag behandlas sämre än de vita.

I följande stycke behandlas bland annat medborgarskapet och multikulturalismen som företeelse, och hur liberalismen respektive republikanismen som ideologier förhåller sig till den australiska politiken och multikulturalismen.

Nästa del i undersökningen berör sociala rättigheter och sociala skillnader som är tydliga i Australien och viktiga i sammanhanget. Här diskuteras även problematiken mellan individuella rättigheter och grupprättigheter som inte alltid är förenliga. Det följs av en diskussion om aboriginernas situation i relation till den privata och den offentliga sfären i Australien. Näst sist i kapitel 2 diskuteras medborgarskapet ur ett aktivt/passivt perspektiv.

Sist i kapitel 2 påvisar vi de problem för medborgarskapet som multikulturalismen kan föra med sig för individen, främst för kvinnor.

Avslutningsvis, i kapitel 3, sammanfattar och diskuterar vi huruvida Yuval-Davis medborgarskapsteori är en rimlig teori för att förstå aboriginernas situation. Här knyts problem, empiri och teori ihop och vi kommer att diskutera om vi kunde ha gjort på något annat sätt för att bättre besvara vår frågeställning.

2 Aboriginernas medborgarskap

I detta kapitel kommer vi att gå igenom olika aspekter av medborgarskap i relation till aboriginernas erfarenheter och situation. En rad olika aspekter kommer att diskuteras för att ge en djupare förståelse för innebörden av ett medborgarskap för en etnisk minoritet. Frågan kring multikulturalism kommer även att diskuteras. Först en kort historik för att skapa förståelse för vad som föranlett dagens situation.

2.1 Historik

Aboriginerna är Australiens urinvånare och beräknas idag vara cirka 400 000 stycken. I minst 40 000 år har aboriginerna levt i detta stora land. De är själva till och med helt säkra på att de har tillhört landet sedan Skapelsen. Ordet aborigin betyder urinvånare och infördes av britterna när de koloniserade Australien i slutet av 1700-talet (Hammarberg 2000:9).

På 1680-talet landsteg engelsmannen William Dampier på Australiens västkust och denne man hade inte mycket övers för landets urbefolkning. Han ansåg att det vara det eländigaste folket på jorden (Hammarberg 2000:30). Nästan hundra år efter Dampiers besök kom en av världshistoriens främsta sjöfarare och upptäcktsresande, kapten James Cook, till Australien och efter att han varit där började så småningom kolonisering av landet (ibid. 2000:31).

Anledningen till varför England valde att kolonisera Australien berodde på att de inte längre fick deportera sina straffångar till USA och ansåg sig därför behöva en ny straffkoloni (Hammarberg 2000:37). För att legitimera koloniseringen av detta land åberopade England *terra nullis*, ingenmansland. De menade att de hade rätt att ta landet i besittning eftersom aboriginerna inte odlade marken i Australien och detta folk därmed inte hade rätt till att stoppa britternas nybyggarprojekt (ibid. 2000:38-39). Engelsmännen kom att lägga allt mer mark under sina fötter och urinvånarna fick allt svårare att överleva på de drastiskt minskade naturresurserna (ibid. 2000:40-41). Aboriginerna försökte försvara sina landområden, men var underlägsna britterna när det gällde vapnen (ibid. 2000:48). Trots att det förekom attacker från både sidor tog britterna till allt brutalare metoder för att röja aboriginerna ur vägen, häribland massmord och senare även assimileringspolitik. Denna assimileringspolitik innefattade bland annat att, med eller utan föräldrarnas medgivande, ta aboriginiska barn från sina familjer och placera dem i så kallade uppfostringsanstalter eller i "vita" fosterhem. Dessa barn har kommit att kallas för "Den stulna generationen" (ibid. 2000:63-64). Målet var att integrera bort den aboriginernas kultur och traditioner och på sikt utplåna den

aboriginiska rasen. Genom att blanda svarta med vita ville man försöka utplåna de svarta generna. Detta pågick ända in på 1970-talet (Muecke 2004:116-117).

Den stora förändringen för det aboriginiska folket kom år 1967 då det genom en folkomröstning beslutades om en grundlagsändring som tillät att regeringen att stifta lagar för hela den aboriginiska befolkningen i Australien. Urinvånarna gavs rösträtt och det beslutades att de skulle tas med i landets befolkningstal. De blev även berättigade till ekonomiska bidrag och diskriminerande lagar ströks eller mildrades (Hammarberg 2000:72). Regeringen dröjde dock med att utnyttja den rätten att stifta lagar för det aboriginiska folket till deras fördel. Detta visar på en ovilja att förbättra deras livssituation (ibid. 2000:74). Australien kom under 1970-talet att ersätta assimileringspolitikerna med en annan politisk modell, multikulturalismen. Den syftade till att integrera landets minoriteter istället för att assimilera dem (Birch 1989:197).

Ända sedan 1788 har förhållandet mellan ursprungsbefolkningen och koloniserarna varit kantat av problem och hög grad av diskriminering mot det svarta folket. Ett viktigt steg har dock tagits i och med den multikulturella politiken och landet är numera på rätt väg. Det innebär dock inte att aboriginernas medborgarskap är problemfritt.

2.2 Medborgarskap

Medborgarskapet är både i teorin och i praktiken komplext, och oavsett hur man väljer att definiera begreppet är det en källa till rättigheter och en känsla av tillhörighet. Medborgarskapet är enligt Yuval-Davis flerdimensionellt och måste ses ur dessa olika dimensioner, för att på djupet förstås och problematiseras. Hennes medborgarteori kan hjälpa till att skapa förståelse för den politik som förts i Australien de senaste decennierna. Nedan kommer vi att resonera kring några av dessa dimensioner. För att förstå medborgarskapet i Australien måste till exempel begreppet multikulturalism diskuteras ur ett politiskt perspektiv. Australiens ursprungsbefolkning berörs i hög grad av denna politik som inverkar dels på deras sociala rättigheter, dels på den privata och offentliga sfären, men även på det aktiva respektive passiva deltagandet i samhället.

2.2.1 Medborgarskap och dess betydelse

I National Encyklopedin definieras medborgarskap som ”ett rättsligt bindande förhållande som kan uppstå mellan en stat och en individ enligt lag antingen automatiskt, till exempel vid födelse, eller efter anmälan eller ansökan”. Detta innefattar rättigheter som att rösta och skyldigheter som att betala skatt (www.ne.se, 2005-04-19). Medborgarskap som term och begrepp är gammalt och har sina rötter i det tidiga grekiska tänkandet (Delanty 2002:32; Yuval-Davis 1997:70). Begreppet hade redan från början ett syfte att verka exkluderande, det vill säga stänga ute från samhället och kategorisera människor och grupper

(Delanty 2002:32). Den rättsliga innebörden av begreppet bidrog romarna med, vilket medförde en uppdelning mellan stat och samhälle (ibid. 2002:33). Exkludering som nämnts ovan kom ofta i uttryck genom förvisning av icke-medborgare från vissa landområden eller att man undergrävde statusen för dessa individer, vilka ofta var kvinnor, barn och slavar (ibid. 2002:32). Dock är medborgarskap långt mer komplicerat eftersom det krävs mer än de formella aspekterna för att fullt ut kunna vara eller bli medlem i samhället och nationen.

Ett problem med begreppet medborgarskap är hur det skall definieras eftersom det förändras över tid och hela tiden har parallella betydelser (Yuval-Davis 1997:68). Enligt olika inkluderande och exkluderande kriterier, både formella och informella, skapar medborgarskapet gränser för människor enligt olika uppdelningar, såsom etnicitet, klass och genus (ibid. 1997:74). Exkludering av medborgarskapet kan ta sig flera uttryck. Exempelvis har vissa folkgrupper inte samma rättigheter som andra delar av befolkningen, vilket är en formell typ av uteslutning. Exkluderingen kan även upplevas genom de informella aspekterna, som att man stängs ute ur samhällets gemenskap. Det kan till exempel vara svårt att komma att betraktas som "svensk" eller "australiensare" eftersom det finns en rad informella kriterier för hur man bör tala, se ut, uppföra sig och vad man bör heta för att uppfattas som "svensk" och "australiensare" (www.sverigemotrasism.nu 2005-05-17). I verkligheten innehar alla nutida stater endera emigranter, flyktingar, gamla eller nya minoriteter, vilket gör att alla stater idag berörs av och måste hantera medborgarskapsproblematiken (Yuval-Davis 1997:71).

Yuval-Davis själv definierar medborgarskap som ett fullt medlemskap i samhället, men vilken roll spelar staten i förandet av samhället? Staten har delvis till uppgift att skapa lagar och se till att de efterlevs, vilket påverkar samhället och i sin tur individen. Det är staten som reglerar de formella aspekterna av medborgarskapet, medan de informella aspekterna påverkas genom samhället och dess strukturer (www.regeringen.se, 2005-05-19). Förhållandena mellan individ, samhälle och stat är därigenom beroende av varandra och som Yuval-Davis menar är dessa band elastiska (Yuval-Davis 1997:78). Denna elasticitet är viktig för att relationen dem emellan på sikt ska kunna utvecklas men även för att det ska finnas utrymme för den pluralism som i vårt fall Australien bedriver genom sin multikulturalism (ibid.).

Medborgarskapet har förändrats över tid, men faktum kvarstår att medborgarskapet fungerar inkluderande och exkluderande för människor, för både individer och kollektiv. Det formella medborgarskapet är lika viktigt som det informella eftersom de är kopplade till olika aspekter av människors liv och rättigheter. Relationen mellan individ, samhälle och stat omformar ständigt synen på medborgarskap och detta skiljer sig åt mellan olika länder.

2.2.2 Assimilering och multikulturalism

Fram till slutet på 1960-talet använde sig den australiska staten av assimileringspolitik eftersom det ansågs vara bäst för alla om aboriginerna assimilerades i det australiska samhället. Assimilering är den "process genom vilken en grupps kulturella särart försvinner eller överges i mötet med majoritetssamhället". Detta tvingas fram genom hårda krav på anpassning till de normer för socialt beteende som dominerar det aktuella samhället (www.sverigemotrasism.nu, 2005-05-13). Syfte med assimileringpolitiken var i Australien bland annat att invånarna skulle nå en gemensam kulturell identitet, företrädesvis de vitas kulturella identitet. Det tydligaste exemplet på denna assimileringspolitik var det öde som många aboriginiska barn gick till mötes, den så kallade "stulna generationen" (Hammarberg 2000:63-65, Muecke 2002:72). Historien visar genom "Den stulna generationen" på hur assimilatorisk politik är rasistisk.

Detta skulle dock komma att förändras när staten tog steg mot en mer tolerant och öppnare politik gentemot ursprungsbefolkningar och andra minoriteter. Det gjordes som svar på den etniskpolitiska mobiliseringen och en större medvetenhet hos folket (Vasta 1996:47). En multikulturell politik utvecklades i Australien på 1970-talet för att hantera problem som assimileringen inte klarade på ett tillfredsställande sätt. Denna politiska förändring handlade även om att erkänna, acceptera, respektera och fira den kulturella mångfalden som innefattas av arvet av landets ursprungsbefolkning, de tidiga europeiska nybyggarna samt immigranter (Vasta 1996:47). Utvecklingen av västvärldens välfärdsstat i samband med en ekonomisk stabilitet, god tillväxt och låg arbetslöshet var bidragande orsaker till varför mångkulturalismen kunde ta fart (Delanty 2002:168-169).

Runt om i världen har det förts en diskussion kring multikulturalismen och vad denna form politik kan ge och skapa. I fråga om Australien har vissa ansett att den ger etniska grupper/samhällen möjligheten att bevara sina kulturella särarter, men att politiken i sig själv inte motverkar diskriminering mot individer utan endast den som är riktad mot grupper (Yuval-Davis 1997:55). En svår aspekt när det gäller multikulturalism är att skilja på vad som är ett kulturellt behov och vad som är en kulturell önskan. Det sistnämnda faller utanför den offentliga delen av medborgarskapet och är istället en del av den privata sfären. Detta är bara ett exempel på varför både den offentliga och den privata sfären blir viktiga i sammanhanget, nämligen på grund av att de spelar en central roll. Multikulturalismen utgår från att beroendet av skillnader likväl som beroendet gällande sociala rättigheter bestäms av en specifik hegemonisk diskurs. Ifrågasättandet av multikulturalismen i dess nuvarande form har bland annat utgått från att alla är medlemmar av ett kulturellt kollektiv och att man försöker konstruera medlemmar i minoriteter som en homogengrupp (Yuval-Davis 1997:57). Konstruktionen syftar även till att kommunikationen med det etniska kollektivet eller den homogena gruppen i samhället skall ske genom en gemensam

röst. Denna kommunikation leder till ett framtvingande av en maktstruktur inom kollektivet som begränsar gruppens pluralism men även mångfalden i stort som multikulturalismen strävar efter (ibid. 1997:58-59). I vårt exempel gällande aboriginerna ser de sig inte själva som en homogen grupp eftersom de egentligen utgörs av en stor mängd olika stammar med olika språk och dialekter, och har därmed svårt att kommunicera med en röst (Hammarberg 2002:78; Yuval-Davis 1997:77).

Trots det i grund och botten goda syftet som multikulturalismen strävar efter, kan det ifrågasättas huruvida det uppfylls i praktiken. När det gäller kulturella traditioner inom en etnisk minoritet, exempelvis polygami, har denna tradition blivit förbjuden av majoriteten i Australien (Yuval-Davis 1997:56). Oavsett hur man ställer sig till traditionens lämplighet visar det dock på hur den etniska och kulturella mångfaldens utrymme är begränsad, trots att syftet ska vara det motsatta. I Australien finns dokument från regeringen gällande multikulturalism som betonar "the limits of multi-culturalism", att alla i det civila och politiska samhället skulle ha en likvärdig legitimitet kan därmed ifrågasättas (ibid. 1997:56).

Fram till år 1967 var alltså assimilering den politiska inriktningen i Australien. Denna rasistiska politik kom att ersättas av multikulturalismen som skulle främja pluralismen i landet. Förändringen har kommit att betyda mycket för aboriginerna, vars livssituation förbättrats avsevärt sedan dess, både genom medborgarskapet och de stärkta politiska, ekonomiska och sociala rättigheter. Multikulturalismen är dock inte oproblematiserad då den inte tar hänsyn till de individuella rättigheterna utan fokuserar på gruppens behov.

2.3 Politik och medborgarskap

2.3.1 Liberalism och republikanism

Det finns enligt Yuval-Davis en tydlig splittring mellan den liberala ideologin och republikanismen gällande synen på medborgarskapet och vilka rättigheter respektive skyldigheter som finns kopplade till det (Yuval-Davis 1997:69).

Enligt den liberala traditionen är medborgarskapet individuellt där alla medborgare har samma rättigheter och skyldigheter, samt likvärdig status. Medborgarna ses i denna konstruktion vara som "främlingar för varandra" och inte som medlemmar av samhället (Yuval-Davis 1997:70). Yuval-Davis menar att den största skillnaden mellan den liberala definitionen av medborgarskap och Marshalls definition är att liberalismen ser medborgaren som en individuell medlem av staten, medan Marshall ser medborgaren som en medlem av samhället (ibid. 1997:69). Det är på Marshalls definition av medborgarskapet som Yuval-Davis baserar sin egen teori.

Medborgarens nära förhållande till samhället är också grunden i republikanismen, som Yuval-Davis ställer mot liberalismen. Republikanerna finner liberalernas individuella konstruktion av medborgarskapet otillfredsställande och menar att den inte möjliggör ett medlemskap i ett "moraliskt samhälle" där föreställningen om "det gemensamma bästa" ingår i det individuella medborgarskapsvalet (Yuval-Davis 1997:71). Det goda samhället ses här som ett homogent samhälle gällande bland annat åsikter, etnicitet och sexualitet. Republikanismen sätter det goda samhället, och därmed majoritetsgruppen, framför individen. Republikanismen menar även att det krävs ett aktivt deltagande för att skapa detta gemensamma bästa och det ses även som ett krav för medborgarskap (ibid. 1997:71). Det starka samhället är rätt även om det innebär att "de andra" som inte kvalificerar genom sin avvikande position gentemot det "hegemoniska värdesystemet", vilket utesluter dem ur det moraliska samhället. Som Yuval-Davis påpekar, finns det människor, exempelvis ursprungsbefolkningar, som faller utanför det hegemoniska nationalsamhället (ibid.).

Det framgår att Yuval-Davis egen åsikt är att det som republikanismen representerar, det "goda samhället", är problematisk på grund av att det är ett alltför konservativt synsätt, vilket närmast omöjliggör förändringar till fördel för de svagare i samhället. Dit hör minoriteter och andra marginaliserade grupper (Yuval-Davis 1997:71).

Liberalism och republikanism är två viktiga ideologier gällande medborgarskapet. Liberalismen menar att de rättigheter och skyldigheter som medborgarskapet medför är individuella och enbart bör betraktas så. Medborgaren ses dock inte som en medlem i samhället, en gruppmedlem. Detta är i kontrast till republikanismen som strävar efter att skapa ett homogent samhälle där det allmännas bästa går före individens rättigheter. Detta konservativa synsätt riskerar i praktiken att ha en uteslutande effekt av minoritetsgrupper.

2.3.2 Australisk politik

Det finns ingen uppenbar uppdelning i den australiska politiken som sammanfaller med Yuval-Davis uppdelning av liberalism och republikanism. Den australiska politiken kan dock delvis förstås genom Yuval-Davis resonemang kring liberalism och republikanismen. Den australiska politiken består av flera olika partier, som sträcker sig från arbetarpartiet Labour till det konservativa The Liberal Party (<http://www.aph.gov.au/>, 2005-05-19). Den nuvarande premiärministern, John Howard, tillhör "The Liberal Party" (<http://www.pm.gov.au/>, 2005-05-19). Alla partierna stödjer multikulturalismen och om man ser till den huvudsakliga politiken gällande aboriginerna och andra minoritetsgrupper som förts de senaste 30-tal åren, kan den vid en första anblick tolkas som om den enbart välkomnar tolerans och mångfald av kulturer, men det finns i praktiken vissa tveksamheter (Vasta 1996:69).

Yuval-Davis menar att den republikanska ideologin kan bli extremt konservativ och "se både interna och externa förändringar i samhället som ett

hot", och vid en upplevd krissituation kan rasism hjälpa till att stärka känslan av grupp- och personidentiteten (Yuval-Davis 1997:73; Vasta 1996:55). Detta menar Yuval-Davis i sin tur kan skapa ett starkt band mellan nationalism och rasism (Yuval-Davis 1997:73). Denna farhåga tycks inte vara helt obefogad i Australien.

Intressant är att poängtera är hur den australiska staten snarast påpekar vikten av lojaliteten till Australien och dess lagar etcetera framför medborgarnas fri- och rättigheter i deras multikulturella policy.

The freedom of all Australians to express and share their cultural values is dependent on their abiding by mutual civic obligations. All Australians are expected to have an overriding loyalty to Australia and its people, and to respect the basic structures and principles underwriting our democratic society.

(<http://www.immi.gov.au/multicultural/australian/index.htm> 2005-04-26).

Den sittande regeringen beslutade år 1998 att genomföra betydande förändringar i lagen om födslorätt, "the Native Title Act", som åter minskade aboriginernas möjligheter att skydda sina heliga platser (Hammarberg 2000:81, 112). Detta har blivit kritiserat av FN:s Rasdiskrimineringskommitté vid ett flertal tillfällen (ibid. 2000:80-81). År 1992 vann aboriginerna ett principiellt viktigt fall, *Mabo*, som gav dem vissa landrättigheter, vilket de aldrig tidigare haft (Muecke 2002:81-82). Trots denna seger har det sedan dess gått framåt, men långsamt och enbart ett fåtal aboriginer har kunnat göra anspråk på några markrättigheter (Muecke 2002:82). Yuval-Davis menar att ursprungsbefolkningars krav på landrättigheter kan skapa en konflikt med den postkoloniala makten eftersom dess legitimitet hotas i landet och det homogena samhället (Yuval-Davis 1997:76). Trots krav på den nu sittande konservativa regeringen att be aboriginerna om förlåtelse för det lidande som de utsatts för under historien, har den envist vägrat göra detta med hänvisning till att de personligen inte deltagit i tidigare oförrätter mot aboriginer (Muecke 2002:83-84; Hammarberg 2000:95-96, 105).

Efter ett regeringsbeslut 1989 upprättades en självständig myndighet, "Aboriginal and Torres Strait Islanders Commission" (ATSIC), som arbetar för ursprungsbefolkningens intressen på nationell, regional och kommunal nivå.

Regeringen försvårar mycket medvetet ATSIC:s kamp att upprätta det avtal, "treaty", som aldrig upprättades 1788. Sådana avtal brukade det brittiska samväldet ingå med andra ursprungsbefolkningar vid koloniseringen runt om i världen, men inte i Australien eftersom briterarna ansåg att Australien var *terra nullius*, ingenmansland. Detta viktiga avtal skulle tvinga statsförbundet, staternas och territoriernas regeringar att ta hänsyn till de rättigheter som tillskrivits ursprungsfolk i internationell lag, och som den australiska regeringen åtagit sig att leva upp till, men som de än idag inte lever upp till i praktiken. Ett sådant avtal innebär enligt ATSIC att aboriginerna ska ha självbestämmande rätt när det gäller deras egna angelägenheter, att de har rätt till "födslorätten" gällande de landområden som de har anknytning till, samt att bör ha samma förutsättningar för att ta del av den sociala välfärden som resten av landets befolkning (Hammarberg 2000:78). Detta avtal skulle öka möjligheterna för aboriginerna att föra en mer långsiktig politik, oberoende av vem som sitter på regeringsmakten (ibid. 2000:77, 79, 93).

Motviljan att uttryckligen försonas med aboriginerna och att leva upp till de internationella avtal om ursprungsbefolkningars rättigheter som regeringen anslutit sig till tyder på rädsla att förlora i legitimitet som den hegemoniska kraften i Australien, samt rädsla för att splittra nationen (Hammarberg 2000:77). Den australiska regeringens handlande de senaste decennierna tyder på att en alltför konservativ politik har drivits, en politik som i enlighet med Yuval-Davis resonemang om republikanismen, lett till nationalistiska strukturer med rasistiska inslag (Yuval-Davis 1997:73).

Enligt Yuval-Davis, påverkar relationen mellan samhället och staten människors medborgarskap (Yuval-Davis 1997:70). Den politik som förs i en stat formar samhället genom lagar och sitt ställningstagande i frågor som påverkar såväl gemene man som marginaliserade människor. Även brist på handling/utlovad handling påverkar. Den australiska regeringens bristande handlingskraft efter grundlagsändringen 1967 kan indirekt ha legitimerat en fortsatt diskriminering av aboriginerna. Det räcker inte enbart att lagstifta om rättigheter, utan man måste på ett effektivt sätt se till att lagarna efterföljs, vilket i sin tur kan verka normgivande. Statens uppgifter består bland annat av att leda ett land/en nation i rätt riktning och hjälpa till att skapa ett samhälle där medborgarna har möjlighet att leva ett drägligt liv.

Yuval-Davis menar även att om alla de människor som delar samma "myter om ursprung" inte med automatik tillhör eller kan bli en del av "det moraliska samhället" på grund av sexuell läggning, religion och så vidare (1997:71). Att göra en uppdelning av medborgarskapet för människor, menar Yuval-Davis vore som att öppet tolerera diskriminering och rasuppdelning, vilket vore politiskt inkorrekt. Dessutom menar hon att det är en nödvändighet att inte dela upp befolkningen i två homogena grupper, de som är "inne" och de som är "ute". Det är viktigt att ta i beaktande alla de dimensioner av social uppdelning och social positionering vid konstruerandet av medborgarskapet, men även individualismen (Yuval-Davis 1997:72).

De politiska åsikterna gällande medborgarskapet leder i boken även in på skiljaktigheter när det gäller hur ett samhälle ska agera gällande medborgarskapsfrågor. I Yuval-Davis bok förklaras två olika synsätt, det ena är ett "svagt" samhälle och det andra ett "starkt" samhälle. Det sistnämnda förespråkas av republikanismen. När det gäller det "starka samhället" kan man här fundera över om hur det skulle bli om dessa medborgare inte skulle kunna eller vilja vara delaktiga i samhället, som republikanerna anser vara ett villkor för att just få inneha medborgarskapet (Yuval-Davis 1997:71). Skulle då dessa medborgare uteslutas ur samhället?

Sammanfattningsvis kan det sägas att politiken i Australien inte är riktigt uppdelad på det sätt som Yuval-Davis menar att den är gällande den liberala traditionen och den mer konservativa republikanismen. Det finns dock tendenser i den australiska politiken som stämmer överens med republikanismen. Även om den australiska staten vill poängtera sina framsteg och sitt antirasistiska ställningstagande, framgår det av empiriska undersökningar att det fortfarande finns diskriminerande och rasistiska strukturer i samhället. Inte ens i regeringens egna uttalanden får tolerans stå överst, utan där står skyldigheten om att vara lojal.

Detta kanske inte behöver innebära en motsättning egentligen, men samtidigt visar det på den australiska statens prioritering, vilken i sin tur reflekteras i verkligheten. Samtidigt som aboriginernas kamp om deras rättigheter har vunnit mark, fortsätter de att motarbetas från statligt håll, liksom från samhället i stort.

2.4 Medborgarskapet i samhället

2.4.1 Sociala rättigheter och sociala skillnader

Hur medborgarskap definieras och hur man ser på begreppet är som tidigare nämnts väldigt nyanserat. I begreppets innebörd ryms sociala rättigheter och sociala skyldigheter, som alla individer som kan kalla sig medborgare har (Yuval-Davis 1997:74). En social rättighet kan vara ekonomiskt bidrag eller rätten till arbete. I detta kapitel skall vi se om de sociala rättigheterna påverkas av de sociala skillnader som finns i samhället enligt Yuval-Davis teori, samt att försöka sätta in aboriginernas situation i denna kontext.

De sociala rättigheterna och multikulturalismen är de mest problematiska aspekterna av medborgarskapets rättigheter för etniska minoriteter (Yuval-Davis 1997:76). Som ovan nämnts definieras medborgarskap olika. Den liberala inriktningen säger sig till exempel inte göra någon skillnad på medborgarskapet oavsett etnicitet, genus, klass och så vidare. Dock menar Yuval-Davis att de sociala rättigheterna i de utvecklade välfärdsstaterna utgår från att det finns skillnader mellan olika grupper, vilka benämns som sociala behov. Dessa skillnader, exempelvis rörande etnicitet, menar vissa hotar den sociala solidariteten (ibid. 1997:74). År 1967 hade Australiens regering en möjlighet att genom lag se till att aboriginernas livssituation skulle kunna förbättras, en möjlighet man inte tog (Hammarberg 2000:74). Det skulle kunna förklaras med att man uppfattade denna grupp som ett hot mot den sociala solidariteten. De diskriminerande strukturer som fanns, och fortfarande finns, i det australiska samhället kan också ha bidragit till statens passivitet.

Yuval-Davis själv anser att det är viktigt att begreppet medborgarskap ses ur ett perspektiv som gör det möjligt att ta hänsyn till olika grupper inom en stat (Yuval-Davis 1997:75). Australien skulle kunna anses göra detta i och med att man för en multikulturell politik som ska göra det möjligt för att alla grupper i samhället att få tillgång till det informella medborgarskapet, men frågan är om det infrias i verkligheten.

Begreppet "samhälle" i den här definitionen av medborgarskap skapar en känsla av gemenskap och av nationell identitet (Yuval-Davis 1997:70). Att känna sig nyttig och att känna att man bidrar till samhället i stort är viktigt både för individens självkänsla och för att få tillhöra en större gemenskap (www.ams.se, 2005-05-15). Att ha ett fast arbete är ett exempel på en faktor som är viktigt både på individnivå och för samhällsstrukturen. Aboriginerna är ett folk som

fortfarande har svårt att fullt ut få tillgång till arbetsmarknaden. Arbetslösheten är flera gånger större bland dem än bland den vita befolkningen, vilket i sin tur skapar andra sociala problem (Hammarberg 2000:82,84). Skälet till detta är att den strukturella diskrimineringen fortfarande finns, vilket påverkar aboriginernas faktiska tillgång till de sociala rättigheterna.

De medborgarskapsproblem som ursprungsbefolkningar upplever, skiljer sig från dem som immigranter stöter på. Det uppkommer legitimitetsproblem för den grupp som tidigare koloniserade landet när ursprungsbefolkningar kräver landrättigheter. Aboriginerna har länge kämpat för sina landrättigheter, vilka togs ifrån dem av britterna på 1700-talet. Yuval-Davis pekar på ett existerande problem mellan aboriginerna och den australiska staten som uppstått till följd av att staten försökt transformera ursprungsbefolkningen till bara en ytterligare etnisk minoritet (Yuval-Davis 1997:75-76; Muecke 2002:81-82; Hammarberg 2000:80-81). Avtal som har skapats i Australien för att institutionalisera relationen mellan aboriginerna och vad de själv kallar "the imposing society" (den anglo-australiska befolkningen) skapar ofta en komplex situation då det inom staten finns två suveräna enheter. Den ena styr staten medan den andra försöker "upprätta ett suveränt statslöst samhälle" inom staten (Yuval-Davis 1997:76).

Även om det i Australien bedrivs en multikulturell politik, vars grundtanke är positiv eftersom den syftar till att ge aboriginer och andra minoriteter de rättigheter de innehar som grupp, kan det i praktiken dock innebära att individens rättigheter kränks inom gruppen – i det här fallet individen bland övriga aboriginer (Yuval-Davis 1997:77). Detta som följd av att multikulturalismen konstruerar populationen i termer av etnisk- och raskollektiv. Dessa kollektiv kan i sig bli diskriminerade mot individen, då det främst är kollektivet som det värnas om, samtidigt som individen inom gruppen kan diskrimineras (ibid.). Ett exempel på detta är när staten ifråga accepterar alltför mycket som faller inom ramen för vad som kallas för "samhällets kulturella behov". För kvinnors rättigheter kan det innebära att de i kulturens och traditionens namn kan kränkas gällande giftermål, skilsmässa och utbildning. Detta påvisades vid Kairokonferensen där kvinnor från flera postkoloniala stater i världen fanns representerade. De påtalade hur deras medborgarskapsrättigheter som kvinnor tagits ifrån dem i och med att ursprungsbefolkningars kultur blivit självständiga (ibid. 1997:77-78).

Yuval-Davis resonemang kring sociala rättigheter och sociala skillnader stämmer i mångt och mycket med aboriginernas situation och hon använder själv aboriginerna som exempel på de sociala problemen.

Sammanfattningsvis ska sociala rättigheter enligt lag komma varje individ till godo, men de sociala skillnader som vi har nämnt är fallet i Australien och med aboriginerna i synnerhet påverkar denna minoritet då de har svårt att fullt ut ta del av dessa rättigheter. Deras redan marginaliserade position i samhället är därför svår att förändra och förbättra. Förhållandet mellan grupprättigheter och individuella rättigheter är konfliktfyllt då dessa kan stå emot varandra.

Det bör tilläggas att "samhället" *inte* är en statisk enhet till vilken man antingen tillhör eller inte, utan att gränserna för den är under ständig konstruktion och omkonstruktion (Yuval-Davis 1997:73). Den ständiga kamp som förts av

både aboriginerna och andra minoriteter fortsätter trots problem, att hjälpa till att omforma det australiska samhället.

2.4.2 Den privata och den offentliga sfären

Samhället ses ofta som att det består av två olika sfärer, den privata och den offentliga. Dessa brukar relateras till den familjära sfären respektive den politiska sfären. Yuval-Davis själv är kritisk till uppdelningen av dessa två sfären, då hon menar att den är alltför statisk till sin utformning (1997:73). Hon anser att man istället bör skilja mellan följande tre sfärer; stat, civilsamhälle och familj (Yuval-Davis 1997:80-81). Hon menar att civilsamhället innefattar ekonomiska, politiska och sociala relationer (ibid. 1997:82). I Australien skulle multikulturalismen kunna ses som om att den bidrar till en statisk syn på den privata och offentliga sfären, genom att kultur och tradition där faller inom ramen för den privata sfären. "Multiculturalism has had less structural impact in the private sphere, but it has had considerable influence on debates on culture, identity and Australia's place in the world" (Vasta 1996:47). Risken med att kultur och tradition faller inom ramen för den privata sfären är att den då blir en oönskad sfär i samhället och staten (Yuval-Davis 1997:16). Yuval-Davis menar vidare att det inte finns en naturlig och statisk gräns mellan den offentliga och den privata sfären. Istället menar hon att skapandet av en gräns mellan de olika sfärerna i själva verket är en politisk handling då gränsen mellan det privata och det offentliga är politiskt bestämt (ibid. 1997:80).

Beroende av vilken ideologi som dominerar den politiska arenan påverkas de individuella och de kollektiva rättigheterna (Yuval-Davis 1997:80). Multikulturalismens begränsade effekt kan i Australien härledas till den politiska eller ideologiska öviljan att i praktiken genomföra de förändringar som krävs för att i sin helhet skapa det multikulturella samhället. Detta innebär att den strukturella diskrimineringen som sker i Australien mellan etniska grupper, främst sker i den offentliga sfären. Den strukturella diskrimineringen finns även i den privata sfären men då ofta i form av genusdiskriminering. Multikulturalismen i dess nuvarande form kan inte hantera båda dessa problem på ett likvärdigt sätt. Den är endast konstruerad att hantera etniska grupper, trots att dessa inte är homogena, och tar därför inte hänsyn till individens behov och rättigheter fullt ut (Yuval-Davis 1997:80). Grupprättigheter är något som feminister anser vara viktigt för att vissa grupper skall ha möjlighet att hävda sin självständighet och rätt gentemot majoriteten i samhället. Denna del av det genusteoretiska perspektivet skulle man även kunna anta ha möjlighet att bidra positivt till bekämpandet av den etniska diskrimineringen av aboriginer (Delanty 2002:82-84).

Vidare menar man utifrån detta teoretiska perspektiv att det måste skapas en kommunikation mellan den offentliga och den privata sfären då alla grupper i samhället inte kan, eller har möjlighet att delta aktivt i detta samhälle. Idag utgår man ifrån att alla har möjlighet att kommunicera i den offentliga sfären, något som absolut inte är självklart (Delanty 2002:86).

2.5 Aktivt medborgarskap i ett multikulturellt samhälle

2.5.1 Aktivt/passivt medborgarskap

På senare år har diskussionen kring betydelsen av att vara aktiv och delaktig i sitt medborgarskap fått stort utrymme på den politiska agendan både nationellt och internationellt, från både den politiska högern och vänstern (Yuval-Davis 1997:68).¹

Att vara en aktiv medborgare kan ses som ett krav för att erhålla ett fullvärdigt medborgarskap, men det finns grupper i samhället som är inkapabla och/eller för avskärmade från det övriga samhället för ens rösta (Yuval-Davis 1997:84). Att engagera sig i en organisation, sitta i en styrelse eller att rösta är några sätt att aktivt försöka påverka samhället och dess strukturer. Aktivt och passivt deltagande påverkar medborgarskapet i den mening att individens status som medborgare påverkas positivt eller negativt (ibid. 1997:84-85).

Det finns grupper i samhället som av olika anledningar är sämre utbildade, har sämre hälsa, inte har arbete och har allmänt sämre förutsättningar för att orka, vilja och kunna engagera sig i samhället på ett mer aktivt sätt. Några av de grupper som är minst aktiva, förutom barn, är etniska minoriteter, invandrare och ursprungsbefolkningar i nybyggarsamhällen, men även personer med låg utbildningsnivå, den så kallade underklassen (Yuval-Davis 1997:84). Ett annat sätt att uttrycka detta är att vara fattig innebär att man endast innehar ett villkorligt medborgarskap (ibid. 1997:85). Om känslan för solidaritet inte är tillräckligt stark i samhället, kan denna passivitet tolkas som en svaghet vilket kan leda till diskriminering av dessa grupper. Denna syn på medborgarskapet är tydligt uteslutande.

En parallell kan dras till aboriginerna, som alltså är Australiens ursprungsbefolkning och en etnisk minoritet, och som överlag har en väldigt låg utbildningsnivå, trots positiv utveckling de senaste 20 åren (Hammarberg 2000:83). Statistiskt sett har det visat sig att aboriginerna i Australien har ett arbetslöshetstal som är tre till fyra gånger större än icke-aboriginerna (ibid. 2000:84). Vidare har undersökningar visat att aboriginer dör tidigare än genomsnittet av resten befolkningen. De har en medellivslängd som är 20 år kortare än den övriga befolkningen i landet. De är även fattigare, har en lägre levnadsstandard och har generellt sett en lägre socioekonomisk status (ibid. 2000:82). En aborigin löper dessutom statistiskt sett 17 gånger större risk än en icke-aborigin att bli arresterad, och risken att dö i fängelse är nästintill lika stor i jämförelse med en icke-aborigin (ibid. 2000:89).

Något som på senare år har bidragit till denna utveckling är den lag som 1997 trädde i kraft i Northern Territory och Western Australia och innebär en

¹ Jämför med Folkpartiets förslag 2002 om krav på språkstest för invandrare, (www.folkpartiet.se, 05-05-15)

obligatorisk straffpåföljd eller ”mandatory sentencing”. Denna lag gäller för alla medborgare i områdena och innebär att alla personer som är 17 år fyllda som gör sig skyldig till skadegörelse, snatteri eller dylikt döms till 14 dagars fängelse direkt. Om samma person gör sig skyldig till ytterligare ett brott blir domen tre månaders fängelse och vid tredje tillfället blir straffet ett års fängelse. Även om denna lag gäller alla medborgare i dessa två områden har det drabbat aboriginerna särskilt hårt, eftersom just där är frekvensen av aboriginer väldigt hög (Hammarberg 2000:89).

Detta är bara några exempel på olika sociala förhållanden och sociala skillnader som bidrar till att urinvånarna inte ses som fullvärdiga medlemmar i det australiska samhället. Denna exkludering från den offentliga sfären bidrar till att de får svårt att vara aktiva i sitt medborgarskap. Det kan vara några av tidigare nämnda sociala problem som också bidrar till att aboriginerna idag har det absolut högsta självmords talet jämfört med alla andra folkgrupper i världen. För 25 år sedan var läget det omvända (Hammarberg 2000:87). Andra problem som kan ha bidragit till denna utveckling är de traumatiska upplevelser som många i denna minoritet har upplevt genom historien. Splittring av familjen och upplösning av traditionella värdenormer är bara några av de förändringar som skapar en känsla av meningslöshet och som kan leda till självmord (ibid.). Trots den dystra statistiken gällande de sociala missförhållandena bland aboriginer, har ändå utvecklingen kring deras rättigheter sakta gått framåt (ibid. 2000:83).

Sammanfattningsvis har detta kapitel behandlat olika aspekter av vad ett medborgarskap kan/bör innebära. Det är problematiskt att enbart se problemen om medborgarskapsrättigheter/skyldigheter som mellan olika grupper i samhället, detta eftersom det även finns skillnader inom grupperna. Ett aktivt medborgarskap kan bidra till att man kan komma tillrätta med det ojämnt fördelade maktförhållandet som råder mellan landets minoriteter och majoriteten (Delanty 2002:39). Detta leder även till att urinvånarna inte blir delaktiga i den sociala välfärden i samhället som de juridiskt sett har rätt till (Hammarberg 2000:78).

2.5.2 Multikulturalismens baksida

Att Australien numera har en multikulturell policy istället för den rasistiska assimileringpolitiken behöver inte nödvändigtvis betyda att diskrimineringen av människor försvinner med den. Ovan har vi diskuterat vad multikulturalismen är ur ett politiskt perspektiv och om den är bra för aboriginernas tillvaro, men är multikulturalismen tillräcklig? Multikulturalismen i Australien är problematiskt på så sätt att aboriginerna inte känner förtroende för staten och det dominerande folk den representerar. Trots att de utgör ursprungsbefolkningen och fanns på plats långt före både den anglo-australiska befolkningen och immigranterna, har de kontinuerligt behandlats sämre än immigranterna. Inte heller deras fulla medborgarskap sedan 1967 har hjälpt till att skapa en annan verklighet för dem. Aboriginerna motsätter sig även själva konceptet av etnicitet, då de själva inte ser sig själva som en enhetlig grupp bland andra (Vasta 1996:50-51). Det krävs ett starkare engagemang och arbete för att bekämpa rasismen, något som den

multikulturella politiken inte är kapabel att göra i dess nuvarande form, samt att aboriginerna och immigranterna slår sig samman, utanför den statliga arenan för att göra just detta (Vasta 1996:52).

Rasismen är dock inte den enda diskrimineringen som existerar.

Multi-culturalism gives the ethnic communities the task to retain and cultivate with government help their different cultures, but does not concern itself with struggles against discriminatory as they affect individuals or classes of people. (Andrew Jakubowicz 1984:42 citerad i Yuval-Davis 1997:55)

Maktförhållandena mellan och inom grupper existerar hela tiden. I likhet med de flesta mänskliga samhällen fanns det redan vid tiden för kolonisering av Australien, en uppdelning av förpliktelser, ritualer och andra sociala strukturer mellan könen i de aboriginiska samhällena. Koloniseringen av Australien ledde inte enbart till att de svarta aboriginerna försattes i en sämre maktposition i relation till de vita, utan maktrelationerna mellan kvinnor och män blev också tydligare och mer problematisk. Alkohol och droger fanns inte före koloniseringen, men införandet av dessa substanser har med tiden skapat svåra alkoholrelaterade problem. Våld i hemmet har ökat så kraftigt att man i vissa aboriginiskontrollerade områden totalförbjudit alkoholkonsumtion (Hammarberg 2000:86-87). Multikulturalismen är i grunden positiv och den ger visserligen skydd och utvecklingsmöjligheter till etniska minoriteter som aboriginerna, men den kan även orsaka att andra former av diskriminering än etnisk, befästs ytterligare. I vissa fall kan multikulturalismen också medföra motsatta effekter för kvinnors rättigheter genom att i alltför hög grad acceptera och tolerera det som anses vara seder och bruk. Dessa kan i vissa fall kränka kvinnors rättigheter vilket Yuval-Davis ställer sig mycket kritisk till (Yuval-Davis 1997:58). Genusaspekten i Yuval-Davis medborgarskapsteori är att det trots alla lagar och ett nytt sätt att tänka på jämställdhet mellan etniska grupper, finns en risk att kvinnor fortsätter att diskrimineras i kulturer och traditioners namn.

Problemet ligger i en kombination av att delar av diskrimineringen av kvinnor finns i det som kallas den privata sfären, främst i hemmet, där staten och samhället har svårt att påverka (Yuval-Davis 1997:68).

Multikulturalismen har hjälpt aboriginerna att officiellt betraktas som fullvärdiga medborgare i det australiska samhället, dels genom att de fått bättre och mer heltäckande rättigheter, men också genom att de inkorporerats i samhället på ett sunt sätt. Däremot ligger inte genus i fokus i multikulturalismen, vilket lämnar vissa förhållanden oförändrade.

Multikulturalism är positivt då den anses främja mångfalden av kulturer och människor i ett samhälle. Det finns dock en risk med en alltför enkel konstruktion av den, eftersom den kan fokusera alltför mycket på gruppens välmående på bekostnad av den enskilde individens väl och ve. Multikulturalismen i Australien har hjälpt aboriginerna som folkgrupp att bli mer fullvärdiga medborgare, men i praktiken är den fortfarande något begränsad eftersom de fortfarande diskrimineras.

3 Sammanfattning

Syftet med vår undersökning har varit att undersöka hållbarheten i Nira Yuval-Davis medborgarskapsteori och applicera den på aboriginernas situation i Australien, också för att påvisa huruvida hennes teori hjälper till att förstå situationen i Australien. Yuval-Davis medborgarskapsteori verkar på många sätt rimlig för att skapa förståelse för aboriginernas livssituation i Australien och vad som orsakat den. Trots att den gemensamma linjen i australisk politik om betydelsen av multikulturalismen, är det svårt att påstå annat än att den inte lyckats med att skapa ett tolerant och öppet samhälle utan diskriminering. Trots diskriminering och rasism har dock utvecklingen sakta gått framåt och aboriginernas livssituation har förbättrats på en rad punkter sedan 1967, men det är långt ifrån tillräckligt. Situationen i Australien är dock inte unik, det finns nog inte något samhälle i världen fritt från strukturell diskriminering, men den situation som många aboriginer lever i är under all kritik (jmf. Hammarberg). Den utveckling som dock tagit fart efter 1967 tack vare multikulturalismen, bidrar till att vi anser att delar av denna politik bör föras även i framtiden. Däremot krävs det kraftfulla tag genom förändringar och förbättringar av multikulturalismen för att komma tillrätta med de många och svåra sociala problem som de marginaliserade aboriginerna lider av. Att aboriginerna till exempel är den ursprungsbefolkning som har högst självmordsfrekvens i världen, att de är sämre utbildade, dör 20 år tidigare än genomsnittet är helt enkelt inte acceptabelt. Yuval-Davis starka kritik mot multikulturalismen är också väl värd att ta i beaktande gällande hur individuella rättigheter kränks till fördel för kollektivet.

Samtidigt som Yuval-Davis förhåller sig kritisk mot det hon kallar för republikanismens "moraliska samhälle", tar hon inte heller steget mot liberalismens mer individualistiska syn på medborgarskapet. Yuval-Davis syfte med sin teori är att poängtera alla de dimensioner som bör tas i beaktning vid konstruerandet av medborgarskapsbegreppet och att den skall vara inkluderande oavsett etnicitet, sexualitet, religion etcetera. Denna hållning leder till en reservation mot en alltför konservativ politik som kan verka exkluderande och i förlängningen till och med rasistisk. Yuval-Davis är medveten om de problem som finns med multikulturalistisk, men menar inte att de ska lösas genom assimilering.

Vi ställer oss undrande till varför Yuval-Davis inte diskuterar liberalismen och dess förhållande till nationalism och rasism, såsom hon gör med republikanismen. Den klassiska diskussionen om medborgarskap fokuserar bland annat på liberalism, republikanism och multikulturalism, men vi hade gärna även sett en annan vinkling, ur en mer "typisk vänsterpolitik". Detta för att göra diskussionen något bredare för att kunna reflektera kring vad medborgarskap är eller bör innefatta *politiskt* sett.

Som Yuval-Davis själv säger, måste det vid en politisk mobilisering mot rasism tas med i beräkningen att de olika kollektiven som människor är med i, är positionerade på olika sätt i relation till staten. Hon menar även att "människors identitet är konstruerad i relation till kollektiv" (Yuval-Davis 1997:73).

Medborgarskapet och legitimiteten i en stat är mer komplex än att enbart säga att ursprungsbefolkningen har mest rätt till landet eftersom de var där först. Trots oförorätter mot aboriginerna måste det tas i beaktande att alla de generationer av människor som kommit *efter* kolonisatorerna med tiden skapat sig en nationell identitet kopplad till det nya landet och ser sig som minst lika berättigade till landet som ursprungsbefolkningen. Frågan kring aboriginernas landrättigheter är dock alltför grundläggande för deras övriga rättigheter som ursprungsbefolkning för att låta den vita majoritetens intressen gå före. Att främja aboriginernas mänskliga rättigheter främjar även deras medborgarskap, för än i dag, 38 år efter omvändningen i australisk politik, kan aboriginerna ses som andra klassens medborgare.

Yuval-Davis teori om medborgarskap visar på stor medvetenhet om de många aspekter som måste tas hänsyn till i konstruerandet av människors medborgarskap. Den del av Yuval-Davis teori som vi ansåg tillämplig på aboriginerna som ursprungsbefolkning och etnisk minoritet är både relevant och intressant. Yuval-Davis pekar på den komplexitet som finns i medborgarskapet mellan dels individen och det gemensamma, och dels inkludering och exkludering. Detta kan ses som Yuval-Davis styrka, att hon är medveten om dubbelsidigheten i medborgarskapet och de problem det i praktiken kan innebära. Denna dubbelsidighet finns i aboriginernas medborgarskap i det australiska samhället som vi här har påvisat. De lagstadgade rättigheterna tillgodoser, åtminstone i teorin, de mänskliga rättigheterna, men aboriginerna är trots detta marginaliserade jämfört med den anglo-australiska befolkningen. Med andra ord är aboriginerna inkluderade i det formella medborgarskapet, men exkluderade från det informella medborgarskapet som Yuval-Davis benämner som "fullt medlemskap i samhället".

Yuval-Davis har, som tidigare nämnt, sin grund i feminismen. Hennes åsikter är dock inte vad som skulle kunna kallas för extrema utan hon är resonlig i sina diskussioner om medborgarskap. Hon jämför i stort sett genusfrågor med frågor gällande ursprungsbefolkningar och andra minoritetsgrupper eftersom hon menar att den strukturella diskrimineringen i grunden är den samma och att det endast är föremålet för diskrimineringen som skiljer sig åt. Ansträngningar har gjorts för att undersöka om det finns diskriminering av kvinnor kopplat till specifik aboriginisk kultur och tradition, men vi har inte funnit några belegg för detta. Den diskriminering som sker av dessa kvinnor är snarare till följd av de socioekonomiska problemen som har drabbat aboriginer hårdare än den anglo-australiska befolkningen. Vid den empiriska undersökningen visar det sig att huvuddragen i hennes teori om medborgarskapet, ur ett ursprungsfolks- och etniskt perspektiv, stämmer med den aktuella situationen för aboriginerna i Australien. Problemet mellan individen och kollektivet kvarstår dock.

Yuval-Davis medborgarskapsteori hjälper till att förstå diskrimineringen av aboriginer och deras medborgarskap, men teorin har tidvis varit svår för oss att

urskilja och tolka bland hennes många referenser till andra forskare och författare. Detta skulle kunna tolkas som att hon inte har en välutvecklad egen teori om medborgarskapet utan snarare lånar delar av andras teorier om både medborgarskapets empiriska och normativa varande. Istället bör kanske Yuval-Davis medborgarskapsteori snarare benämnas som en diskussion kring medborgarskap. Trots detta och vårt snäva angreppssätt, menar vi att vår studie av hennes medborgarskapsteori i förhållande till aboriginerna, möjliggör för andra att testa Yuval-Davis medborgarskapsteori på andra fall, antingen en ursprungsbefolkning eller på immigrerad folkgrupp. På detta sätt är det eventuellt möjligt att dra generaliserbara slutsatser, och ytterligare bekräfta hennes teori, eller helt enkelt förkasta Yuval-Davis teori.

Syftet och frågeställningen i denna uppsats kan verka något motsägelsefullt, då syftet främst är att verka *teoriprövande*, samtidigt som frågeställningen är något mer *teorikonsumerande*. Vi menar dock att frågan kring medborgarskap är så pass komplex att syftet och frågeställningen kompletterar varandra då de visar både på Yuval-Davis teoris hållbarhet och aboriginernas medborgarskap i Australien.

Sammanfattningsvis har vi i den här studien kommit fram till att för att kunna förstå hur medborgarskapet bör byggas upp för att förhindra diskriminering, bör medborgarskapet ses i ljuset av den flerskiftskonstruktion som Yuval-Davis framhäver. Att verka för ett inkluderande medborgarskap som främjar ett aktivt deltagande i samhället skulle gynna inte bara enskilda individerna och grupper utan även alla samhällsnivåer, så som de lokala, nationella och internationella, samt de politiska, ekonomiska och sociala förutsättningarna. Vem vet, kanske skulle situationen för aboriginerna, och andra minoritetsgrupper, kunna förbättras om den australiska staten tog större hänsyn till Yuval-Davis aspekter på medborgarskap.

4 Referenser

- Birch, Anthony H., 1989. *Nationalism & National Integration*. London: Unwin Hyman Ltd.
- Delanty, Gerard, 2002. *Medborgarskap i globaliseringens tid*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena, 2003. *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Hammarberg, M & L, 2000. *Australiens Aboriginer – från urtid till nutid*. Trollhättan: Vårt att Veta förlag.
- Konventionssamling I mänskliga rättigheter och humanitärrätt, 1994, sammanställd av Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, Stockholm: Norstedts juridik, 2 upplagan
- Landman, Todd, 2003. *Issues and Methods In Comparative Politics*. London: Routledge.
- Muecke, Stephen; Shoemaker, Adam, 2002. *Aboriginal Australians – First Nations of an Ancient Continent*. London: Thames & Hudson Ltd.
- Vasta, Ellie, 1996. "Dialectics of Domination: Racism and Multiculturalism", s. 26-72 i Vasta, Ellie; Castles, Stephen (red.), 1996. *The Teeth Are Smiling – The Persistence of Racism In Multicultural Australia*. S:t Leonards: Allen & Unwin Pty Ltd.
- Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender & Nation*. London: SAGE Publications Ltd.

Arbetsförmedlingen

<http://www.ams.se/pj/artikelmall.asp?ArticleID=38742&CategoryID=196>, 2005-05-15.

Australiens parlament

<http://www.aph.gov.au/house/members/mi-party.asp>, 2005-05-19

Australiens regering

<http://www.pm.gov.au/>, 2005-05-19.

Folkpartiet

www.folkpartiet.se, 2005-05-15.

Nationalencyklopedin

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=253435&i_history=6, 2005-04-19.

Sverige mot rasism

http://www.sverigemotrasism.nu/templates/svNormal____2536.asp, 2005-05-13.

Sveriges regering

<http://www.regeringen.se/sb/d/505/a/3033>, 200-05-19.